היום נלמד בעזרת ה׳:

בכורות דף נד

תנן התם. אין תורמין ממין על שאינו מינו, ואם תרם אין תרומתו תרומה: המשנה הזו (במסכת תרומות) מדברת על תרומות ומעשרות.

שאלה: **מנא הני מילי?** הגמרא מבארת את המקור של דברי המשנה. תשובה: **אמר רבי אמי אמר רבי ינאי:** (ויש אומרים שאמר זאת בשם רבי שמעון בן לקיש). נאמר "**כל חֵלֶב יצהר וכל חֵלֶב תירוש ודגן**". "חֵלֶב" זהו תרומה ומעשרות, כמו שנאמר "**בהרימכם את חֶלְבּוֹ ממנו**". התורה אומרת בנפרד "חלב" על יצהר(= שמן), ו"חלב" על תירוש (= יין) ודגן. ללמד שצריך להפריש "חלב" מיצהר בנפרד, ו"חלב" מתירוש בנפרד, ואי אפשר להפריש מזה על זה.

שאלה: **אשכחן תירוש ויצהר. תירוש ודגן, דגן ודגן מנין?** אמנם מצאנו מקור שאי אפשר להפריש מתירוש על יצהר. אבל מניין לנו שאי אפשר להפריש מתירוש על דגן? והרי בפסוק כתוב "חלב" על תירוש ודגן ביחד! וכן מניין לנו שאסור להפריש ממין דגן אחד על מין דגן אחר (כגון חיטים ושעורים)? תשובה: **קל וחומר:** אם תירוש ויצהר שאינם כלאיים זה בזה (כי מותר לזרוע שני סוגי אילנות ביחד. [אמנם אסור להרכיב אותם]), בכל אופן אין מתעשרין מזה על זה. כל שכן שתירוש ודגן או דגן ודגן שהם כלאיים זה בזה, שלא יתעשרו מזה על זה!

ולרבי יאשיה: ולדעת רבי יאשה הסובר שאין איסור כלאיים, עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן (של ענבים) בבת אחת. איך הוא ילמד את הקל וחומר? תשובה: **מייתי לה הכי:** אם תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אפילו על ידי צירוף של פרי אחר, בכל אופן אין מתעשרין מזה על זה. כל שכן תירוש ודגן או דגן ודגן שהן כלאים זה בזה על ידי דבר אחר (דהיינו על ידי צירוף הדבר השלישי החסר מתוך השלושה – חיטה שעורה וחרצן), שהם לא יתעשרו מזה על זה.

שאלה: **ושני מינין בעלמא מנלן?** מניין לנו ששני מינים שאינם דגן, לא מתעשרים מזה על זה? כגון פול ועדשים. תשובה: **הני דרבנן נינהו:** באמת המעשר על מינים

נוספים (שאינם דגן תירוש ויצהר) הוא רק מדרבנן. וכל מה שתקנו רבנן, הם תקנו אותו כעין דאורייתא. ולכן כמו שבמעשר דאורייתא שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה, כך גם במעשר דרבנן אי אפשר לעשר ממין אחד על מין אחר.

עד כאן למדנו את המקור שאין מפרישים תרומות ומעשרות ממין אחד על מין אחר. ולפי זה הגמרא מקשה על מעשר בהמה.

קושיא: **אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי:** אם כן לגבי מעשר בהמה, שלא כתוב בתורה שיש לעשר אותם בנפרד, כי לא כתוב "**וכל** מעשר **בקר** ומעשר **צאן**", אלא כתוב "**וכל מעשר בקר וצאן**", אם כן שיהיה מותר לעשר אותם מזה על זה! ומדוע אסור? תירוץ: **אמר ליה – אמר קרא "העשירי" תן עשירי לזה ותן עשירי לזה:** נאמר לשון מעשר סמוך לכל אחד מהם. נאמר "**וכל מעשר בקר וצאן ... העשירי**" "מעשר" סמוך לבקר, ו"העשירי" סמוך לצאן. ללמד שצריך לתת מעשר על כל אחד מהם בנפרד.

שאלה נוספת:

קושיא: **אי הכי כבשים ועזים נמי!** אם כן גם כבשים ועיזים לא יוכלו להתעשר מזה על זה, כי עלינו לדרוש קל חומר באותו סגנון שדרשנו במעשר דגן. כלומר נדרוש קל וחומר כדלהלן. אם בהמות של חדש וישן מאותו המין שאינם כלאיים זה בזה, בכל אופן אי אפשר לעשר מזה על זה. כל שכן שכבשים ועיזים שהם כלאיים זה בזה, שאי אפשר לעשר מזה על זה. תירוץ: **"וצאן" משמע כל צאן אחד:** לשון "וצאן" (בפסוק "וכל מעשר בקר וצאן") משמעותו כל סוגי הצאן. ולכן אפשר לעשר כבשים ועיזים מזה על זה, כי שניהם מינים של 'צאן'. קושיא: **הכא נמי לימא משמע כל דגן אחד:** אם כן נאמר כך גם במעשר דגן, שאפשר לעשר מחיטים על שעורים. כי לשון "דגן" (בפסוק "וכל חלב תירוש ודגן") כולל את כל סוגי הדגן.

תירוץ: **אמר אביי "ראשיתם". וכן אמר ר' אילעא "ראשיתם":** נאמר בפסוק שם "**וכל חלב תירוש** ודגן, ראשיתם **אשר יתנו לה'**". המילה "ראשיתם" הסמוכה ל"דגן" מלמדת שצריך לתת ראשית לכל דגן ודגן.

תירוץ אחר: **רבא אמר – בלא "ראשיתם" נמי 'משמע כל דגן אחד' לא מצית אמרת!** גם בלי "ראשיתם" אתה לא יכול לומר ש"דגן" משמעותו כל סוגי הדגן. כי

דוקא לגבי "וצאן" המשמעות היא כל סוגי הצאן, כי המילה הזו מיותרת, ובהכרח שהיא באה ללמד את הדין הזה. אבל המילה "דגן" אינה מיותרת, ולכן אין ללמוד ממנה את כל סוגי הדגן. רבא מבאר את דבריו בהרחבה –

בשלמא התם: בשלמא לגבי מעשר בהמה, מ"וצאן" משמע שכל סוגי הצאן מתעשרים ביחד. כי אם תעלה בדעתך שכבשים ועזים לא מתעשרים ביחד, היה צריך לכתוב "וכל מעשר בהמה" בלבד. ומדוע צריך לפרט "מעשר בקר וצאן"?!

וכי תימא: ואם תאמר שאם היה כתוב "כל מעשר בהמה" היינו חושבים שאפילו חיה חייבת במעשר, כי 'חיה בכלל בהמה', ולכן חייבים לכתוב "בקר וצאן". תשובה – היינו לומדים גזירה שווה מהמילה "תחת" הכתובה במעשר בהמה ובקודשים, שכמו בקודשים אי אפשר להקריב קרבן של חיה, כך גם במעשר בהמה אין הפרשת מעשר בחיות.

ואתי בק"ו וכו': אם כן שאין צורך לכתוב "בקר וצאן", היה מספיק לכתוב "מעשר בהמה" והיינו יודעים בקל וחומר שאי אפשר לעשר ממין אחד של בהמה על מין אחר. הקל וחומר הוא מחדש וישן. (כנ"ל. שאם חדש וישן מאותו המין שאינם כלאיים לא מתעשרים מזה על זה, קל וחומר ששני מינים שהם כלאיים לא מתעשרים מזה על זה). ואם כן מדוע כתוב "בקר וצאן"? אלא ללמד שדוקא בקר וצאן אין מתעשרין מזה על זה, אבל כבשים ועזים כן מתעשרין מזה על זה.

כל זה לגבי מעשר בהמה.

אבל הכא, מי סגיא דלא כתיב "דגן" למעוטי שאר מינין? אבל לגבי דגן, וכי האם אפשר לא לכתוב "דגן"? הרי צריך לכתוב אותו כדי למעט את שאר המינים שאין בהם חובת תרומות ומעשרות מהתורה (אבל מדרבנן יש בהם). עד כאן דברי רבא.

קושיא: **מתקיף לה רב הונא בריה דרב נחמן**: על רבא. אולי הפסוק אומר "בקר וצאן" כדי ללמד אותנו שמותר לערבב בקר וצאן ולעשר מזה על זה! (שלא כמו שכתוב במשנתנו). תירוץ: **אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן – לרבא אית ליה נמי העשירי**: רבא סובר גם את דרשת העשירי הנ"ל. דהיינו את הסמיכות של לשון "מעשר" לבקר ולצאן בנפרד, ללמד שצרך לתת מעשר לכל אחד בנפרד.

איכא דאמרי. אמר רבא: יש אומרים שרבא ענה – גם בלי דרשת "העשירי" הנ"ל, אי אפשר לומר שבקר וצאן מתעשרין מזה על זה. משום שמעשר בהמה הוקש למעשר דגן (בפסוק "עשר תעשר"). ללמד שכמו במעשר דגן אי אפשר לעשר ממין על שאינו מינו, כך גם במעשר בהמה.

קושיא: **והא רבא הוא דאמר "שנה" לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר!** והרי רבא בעצמו אמר (בעמוד הקודם), שהפסוק "עשר תעשר" ממשיך ואומר "שנה שנה" (לשון הפסוק "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה"). ללמד שההיקש בין דגן למעשר בהמה הוא רק לגבי השנים בלבד! דהיינו שאי אפשר לעשר מחדש על ישן. ואם כן ההיקש לא יכול ללמד על מין ושאינו מינו.

תירוץ: **הדר ביה רבא מההיא:** רבא חזר בו ממה שאמר בעמוד הקודם.

תירוץ נוסף: **ואיבעית אימא. חדא מיניה רב פפא אמרה:** רבא לא אמר את שני הדברים, אלא אחד מהם אמר רב פפא. ואם כן אין סתירה בין הדברים.

משנה: מעשר בהמה מצטרף: מצות המעשר היא על 'עדר' של עשר בהמות. אדם שיש לו עשר בהמות מפוזרות, הן מצטרפות זו לזו ל'עדר' אחד, עד מרחק של 'כמלא רגל בהמה רועה' = המרחק שהרועה יכול לראות אותם ולהשגיח עליהם. וכמה היא 'רגל בהמה רועה'? 16 מיל. ולכן אם יש לו חמש בהמות בכפר אחד וחמש בהמות בכפר שני, והמרחק ביניהם אינו יותר מ-16 מיל, הוא מכניס אותן ל'דיר' ומעשר אותן. אבל אם המרחק גדול יותר, הן פטורות ממעשר.

היו בין אלו לאלו ל"ב מיל: אם בין הבהמות היה מרחק של 32 מיל, הן כמובן לא מצטרפות, אבל אם היו לו בהמות באמצע, הן מצרפות את הבהמות שבשתי הקצוות, וכולן חייבות במעשר.

רבי מאיר אומר – הירדן מפסיק למעשר בהמה: ולכן אם יש לו חמש בהמות בצד אחד של הירדן, וחמש בהמות בצד השני, הן לא מצטרפות.

גמרא: שאלה: **מנא הני מילי?** מניין שזהו המרחק? תשובה: **אמר רבה בר שילא:** נאמר בירמיהו "עֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה" כלומר אם יש להם 'מונה' אחד הממונה עליהם וסופר אותם (והוא 'הרועה'), הן תעבורנה תחת השבט של המעשר. ורבנן שיערו בחכמתם שעד 16 מיל שולטת העין של הרועה.

*

למדנו במשנה – היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין וכו':

קושיא: **שלשים ושנים הוא דאין מצטרפין, הא בציר מהכי מצטרפין? והא קתני ט"ז מיל, טפי לא!** משמע שרק במרחק 32 מיל הן לא מצטרפות, אבל פחות מ-32 הן מצטרפות. אך הרי המשנה אמרה קודם לכן שרק עד מרחק 16 מיל הן מצטרפות ולא יותר! תירוץ: **משום דקא בעי למיתנא סיפא 'היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע':** המשנה התחילה לומר את המקרה של 32 מיל בשביל ההמשך, שאם היו לו בהמות באמצע הן מצרפות את הבהמות שבשני הצדדים.

שאלה: **וכמה?** במקרה הזה של 32 מיל, כמה בהמות צריכות להיות באמצע כדי שכולם יצטרפו? נחלקו בזה הדעות –

אמר רב: חמש מכאן, וחמש מכאן, וחמש באמצע. כי אז החמש שבאמצע ראויות להצטרף עם החמש שבכל צד, לעדר של עשר בהמות. כי המרחק ביניהן לכל צד הוא לא יותר מ-16 אמה.

ושמואל אמר: אפילו חמש מכאן וחמש מכאן, ואחד באמצע. כי אנו מחשיבים זאת כאילו הרועה נמצא באמצע (משום שדרך הרועה להסתובב בין הבהמות), ואז בינו לבין הבהמות שבצדדים אין יותר מ-16 אמה, והוא מצרף את כולן. [וכל שכן במקרה שיש בצד אחד חמש בהמות ובצד השני יש רק ארבע, שהבהמה האמצעית מצטרפת לשני הצדדים ביחד, לעדר של עשר].